

УДК 371.134:78(07)

Лисюк С. Р.

ORCID 0000-0001-8566-484X

Заслужений працівник культури України,
кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри загального та спеціалізованого фортепіано,
Одеська національна музична академія імені А.В. Нежданової.
(Одеса, Україна) E-mail: svitlanalysyuk@gmail.com

Лисюк Є. Л.

ORCID 0000 0002 1861 1868

Заслужений працівник культури України,
доцент кафедри спеціального фортепіано,
Одеська національна музична академія імені А.В. Нежданової.
(Одеса, Україна) E-mail: lysiuk.evgeniy@gmail.com

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО КОМПОНЕНТІВ ВИКОНАВСЬКИХ НАВИЧОК ГРИ НА ФОРТЕПІАНО УЧНІВ ДИТЯЧИХ МУЗИЧНИХ ТА СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ШКІЛ

У статті аналізуються наукові підходи сучасних науковців, які досліджують виконавські навички гри на фортепіано учнів дитячих музичних та спеціалізованих шкіл на основі застосування комплексного підходу. Компоненти виконавських навичок гри на фортепіано мають відповідати особливостям навчальної інструментальної діяльності учнів дитячих музичних шкіл: психологічним, інтелектуальним, пізнавальним та операційним і технічним. Дослідження компонентів виконавських навичок гри на фортепіано базується на навчальній інструментальній діяльності. Виконавські навички гри на фортепіано на комплексній основі поєднують рухові, мисленнєві, сенсорні, перцептивні операції.

Мета статті – проаналізувати наукові підходи до компонентів виконавських навичок гри на фортепіано учнів дитячих музичних та спеціалізованих шкіл.

Методологія базується на загальних принципах та базових сучасних положеннях педагогічної науки і відображає взаємозв'язок методологічних підходів до вивчення наукових підходів вітчизняних та зарубіжних вчених на проблему формування виконавських навичок гри на фортепіано учнів дитячих музичних та спеціалізованих шкіл.

Наукова новизна: охарактеризовано наукові підходи до компонентів виконавських навичок гри на фортепіано учнів дитячих музичних та спеціалізованих шкіл.

Висновки. 1. Процес формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних та спеціалізованих шкіл – освітня діяльність у процесі фортепіанної підготовки на засадах жанрового підходу. 2. Формування виконавських навичок гри на фортепіано учнів дитячих музичних шкіл необхідна складова здійснення ефективної виконавської діяльності. 3. Формування виконавських навичок гри на фортепіано неможливе без планомірного та систематичного мистецького вправлення. 4. Компонентами процесу формування виконавських навичок гри на фортепіано учнів дитячих музичних шкіл є мотиваційно-пізнавальний, тренувально-операційний і творчо-результативний. 5. Мотиви забезпечують позитивний емоційний супровід для актуалізації процесу формування виконавських навичок.

Ключові слова: виконавські навички, гра на фортепіано, учні, дитячі музичні та спеціалізовані школи, компоненти виконавських навичок.

Постановка проблеми. Актуальність роботи. Для дослідження виконавських навичок гри на фортепіано учнів дитячих музичних та спеціалізованих шкіл доцільно застосовувати комплексний підхід. Це доводить характер їхнього формування у процесі інструментальної підготовки гри на фортепіано на

основі жанрового підходу. Компоненти виконавських навичок гри на фортепіано, у якому їхні основні групи мають відповідати особливостям навчально-інструментальної діяльності учнів дитячих музичних шкіл як психологічних та інтелектуально-пізнавальних, так й операційно-технічних.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Різні аспекти компонентів виконавських навичок гри на фортепіано учнів дитячих музичних шкіл вивчали вітчизняні науковці: Є. Степанов досліджував компонентну структуру виконавських навичок гри на фортепіано; В. Смородський схарактеризував на засадах жанрового підходу процес формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних шкіл; М. Густяков проаналізував психологію мотивації покращення та вдосконалення навичок [2; 6]. Зарубіжні дослідники також приділяли увагу виконавським навичкам: Є. Ільїн, В. Кашапов, Л. Петровська схарактеризувала компетентнісний підхід у формування навичок в процесі будь-якої діяльності [3; 4; 5].

Мета статті – проаналізувати наукові підходи до компонентів виконавських навичок гри на фортепіано учнів дитячих музичних та спеціалізованих шкіл.

Методологія базується на загальних принципах та базових сучасних положеннях педагогічної науки і відображає взаємозв'язок методологічних підходів до вивчення наукових підходів вітчизняних та зарубіжних вчених на проблему формування виконавських навичок гри на фортепіано учнів дитячих музичних та спеціалізованих шкіл.

Наукова новизна: охарактеризовано наукові підходи до компонентів виконавських навичок гри на фортепіано учнів дитячих музичних та спеціалізованих шкіл.

Результати дослідження. Аналізуючи комплексний підхід до визначення компонентів виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних шкіл маємо охарактеризувати поняття «навичка», «компонент» та «комплекс».

Словник подає поняття «навички» як «... певних навчальних дій, які набувають внаслідок багаторазового виконання автоматизований характер» [1, с. 300]. Констатуємо, що виконавські навички гри на фортепіано на комплексній основі поєднують рухові, мисленнєві, сенсорні, перцептивні операції. Важливим є те, що автоматизація виконання комплексу означених операцій вимагає багаторазового їхнього відпрацювання під час індивідуальних занять фортепіано у дитячих музичних та спеціалізованих школах і під час самостійної роботи вдома кожного дня.

У дослідженні компонентів виконавських навичок гри на фортепіано спираємося на визначення поняття «компонент» В. Смородського. Науковець вважає, що «компонент осмислюється як певна частина цілого, що має зв'язки з іншими її частинами та відносну автономність у структурі об'єкту» [6, с. 46].

Видатний український вчений С. Гончаренко характеризує комплексний підхід як «науково обґрунтовану лінію в галузі навчання й виховання, як методологічну основу організації діяльності щодо формування гармонійно розвиненої особистості» [1]. Л. Петровська в дослідженнях спирається на «поняття «комплекс» (complex), що у перекладі з латинської означає зв'язок, поєднання». Вчена вважає, що «поняття у широкому розумінні як певне поєднання властивостей і процесів в єдине ціле» [5]. Словник визначає поняття «комплекс», як такий, що використовується у різних галузях психологічних і педагогічних наук [1, с. 232].

Науковці як вітчизняні, так й зарубіжні вважають, що дослідження компонентів виконавських навичок гри на фортепіано базується на навчально-інструментальній діяльності. Також вони стверджують, що виконавські навички гри на фортепіано учнів дитячих музичних та спеціалізованих шкіл обумовлені мотиваційною сферою школярів. Ця сфера включає певні спонукальні мотиви, інтереси, та потреби дітей. Вчені наполягають на потребі вмотивованості учнів по відношенню до процесу формуванні виконавських навичок гри на фортепіано в період навчання у дитячій музичній та спеціалізованій школі.

Констатуємо, що комплекс виконавських навичок гри на фортепіано учнів дитячих музичних шкіл обумовлюється взаємозв'язками та взаємодією його компонентів. Взаємозв'язок основних груп виконавських навичок гри на фортепіано з позицій аналізу процесу фортепіанної підготовки учнів дитячих музичних та спеціалізованих шкіл базується на процесі формування виконавських навичок, спирається на певні мотиви, засновано на комплексі музичних знань. Найважливішим є їхній творчо-діяльнісний характер.

Вітчизняний науковець М. Густяков зазначає, що існує взаємозв'язок мотиваційної і когнітивної сфер особистості. Ним доведено, що об'єднавчою ланкою для обох сфер є емоційний супровід освітнього процесу. Як доводить науковець, емоційний супровід «... є реципрокним, впливаючи на ефективність особистісного функціонування через баланс або через превалювання одного над іншим» [2, с. 22].

Вітчизняні дослідники погоджуючись із думкою дослідника щодо неподільності мотиваційної і когнітивної сфер, характеризують взаємозв'язок, що функціонує під час формування виконавських навичок гри на фортепіано, а саме [6, с. 47]: «процес фортепіанної підготовки учнів у дитячих музичних та спеціалізованих школах, що відбувається під час індивідуальних занять з фортепіано, пропонує

свідомості учня предмет пізнання – набуття цілісного комплексу виконавських навичок; тривалий процес цілеспрямованого формування комплексу означених навичок супроводжується комплексом емоцій; комплекс емоцій, що виник під час набуття учнем виконавських навичок, забезпечує появу відповідного мотиваційного процесу, що проявляється у наявності художньо-естетичних потреб, інтересів щодо фортепіанної підготовки, виконавсько-інструментальної діяльності».

Важливим, на нашу думку, є процес формування виконавських навичок гри на фортепіано та виникнення в учнів дитячих музичних та спеціалізованих шкіл пізнавальних мотивів, які забезпечують набуття спеціальних необхідних знань у процесі навчання гри на фортепіано. Мотиви забезпечують позитивний емоційний супровід для актуалізації процесу формування виконавських навичок. До них належать: «знання з теорії та історії фортепіанного виконавства, знань про видатних вітчизняних та світових композиторів і піаністів, елементарних мистецтвознавчих знань тощо; знання з теорії та історії музики, які стосуються нотного запису та засобів музичної виразності (мелодії, метро-ритму, темпу, фактури); знання щодо основних музичних жанрів загалом і жанрів фортепіанної музики зокрема: характерних особливостей їхньої форми, музичної мови» [6, с. 47].

Саме тому вважаємо *мотиваційно-пізнавальний компонент*, у комплексі виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних та спеціалізованих шкіл необхідним та таким, що відповідає за поєднання мотиваційно-емоційної та когнітивної сфер.

Розглянемо *тренувально-операційний компонент* виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних та спеціалізованих шкіл. Маємо констатувати, що формування виконавських навичок гри на фортепіано неможливе без планомірного та систематичного мистецького вправлення (тренування). Викладач дитячої музичної школи пропонує методи і засоби мистецького вправлення. Визначимо їх: виконання етюдів, гам, арпеджіо, акордів, створення ескізів фортепіанних творів, читання з листка. Саме тому, необхідно визначити у комплексі виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних та спеціалізованих шкіл складову, яка допомагає у систематичному та планомірному відпрацюванні вправлення [6, 48].

Навчально-інструментальна діяльність у процесі формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних та спеціалізованих шкіл дозволяє забезпечити творчий характер цього процесу. Також як вітчизняні так й зарубіжні науковці стверджують, що інтерпретаційне опрацювання музичного твору у фортепіанній підготовці учнів дитячих музичних та спеціалізованих шкіл є необхідною складовою майбутнього технічного процесу під час концертного виконання музичних творів. Інтерпретаційна діяльність має допомагати втіленню творчого задуму композитора.

Значимо, що навчально-інструментальна діяльність учнів безпосередньо формує виконавські навички гри на фортепіано. Також необхідно констатувати, що процес формування виконавських навичок гри на фортепіано вимагає від учня прояву оригінальності й нестандартності мислення (навички щодо інтерпретаційного опрацювання), наполегливості й ініціативності (технічні навички). Вітчизняні вчені наголошують на актуалізації під час опрацювання різних жанрів фортепіанної музики в процесі формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних та спеціалізованих шкіл [6, с. 50].

Маємо розглянути ще й поняття «творча діяльність». Словник надає визначення терміну «творча діяльність» в якості «форми діяльності людини або колективу – створення нового, що ніколи раніше не існувало» [1, с. 450]. М. Кашапов характеризує поняття творчості як вид діяльності, окреслюючи її як «процес створення нового, який потребує виходу за існуючі межі знання результатом творчої діяльності є створення нових матеріальних і духовних цінностей» [4, с. 332].

Процес формування в учнів дитячих музичних та спеціалізованих шкіл виконавських навичок гри на фортепіано є творчою діяльністю та має наступні ознаки: «наявність творчої мети щодо формування виконавських навичок гри на фортепіано – створення оригінальної інтерпретації музичного твору в якості нового продукту навчально-інструментальної діяльності під час оприлюднення її результатів; наявність об'єктивних умов для творчості, якими володіє процес фортепіанної підготовки учнів; наявність суб'єктивних передумов для творчості: розвиток музично-творчих здібностей школярів; новизна та оригінальність процесу формування в учнів дитячих музичних та спеціалізованих шкіл виконавських навичок гри на фортепіано та отриманого результату цього процесу» [6, с. 51].

Отже, творча діяльність учнів дитячих музичних та спеціалізованих шкіл у процесі формування виконавських навичок гри на фортепіано потребує розгляду *творчо-результативного компоненту*.

Комплексний підхід дозволив встановити комплекс виконавських навичок гри на фортепіано учнів дитячих музичних та спеціалізованих шкіл. До нього науковці відносять три компоненти: мотиваційно-пізнавальний, тренувально-операційний і творчо-результативний.

Специфіка формування виконавських навичок гри на фортепіано передбачає сконцентрованість викладача саме на педагогічному стимулюванні саме художньо-естетичних потреб в учнів дитячих музичних та спеціалізованих шкіл. Воно полягає «у творчому спілкуванні учнів дитячої музичної школи із учнями інших музичних шкіл, шкіл мистецтв, студентами музично-педагогічних ЗВО

шляхом спільної організації та відвідування музичних лекторіїв, лекцій, концертів, інших концертних заходів, музичних конкурсів та олімпіад, творчих зустрічей із провідними сучасними піаністами-виконавцями, композиторами. Головним інструментом формування художньо-естетичних потреб учнів є ознайомлення й опрацювання якомога більшої кількості жанрів музичного мистецтва загалом і фортепіанної музики зокрема» [6, с. 52].

Необхідно також викликати інтерес до набуття виконавських навичок гри на фортепіано. Важливим є позитивний емоційний супровід набуття виконавських навичок гри на фортепіано з боку учнів музичних та спеціалізованих шкіл й ставлення дитини до фортепіанної підготовки. Набуття нових знань, умінь і навичок під час освітньої діяльності у дитячій музичній школі.

Можна стверджувати, що все це спонукає розвиток інтересу учнів дитячих музичних та спеціалізованих шкіл до набуття ними виконавських умінь гри на фортепіано.

Висновки

1. Процес формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних та спеціалізованих шкіл – освітня діяльність у процесі фортепіанної підготовки на засадах жанрового підходу.

2. Формування виконавських навичок гри на фортепіано учнів дитячих музичних та спеціалізованих шкіл необхідна складова здійснення ефективної виконавської діяльності.

3. Формування виконавських навичок гри на фортепіано неможливе без планомірного та систематичного мистецького вправлення.

4. Компонентами процесу формування виконавських навичок гри на фортепіано учнів дитячих музичних шкіл є мотиваційно-пізнавальний, тренувально-операційний і творчо-результативний.

5. Мотиви забезпечують позитивний емоційний супровід для актуалізації процесу формування виконавських навичок.

Перспективи подальших досліджень полягають у дослідженні нотно-орієнтованих та метро-ритмічних виконавських навичок гри на фортепіано учнів дитячих музичних та спеціалізованих шкіл.

References

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне: Волинські обереги, 2011. 519 с.
Ghonycharenko, S. U. (2011). *Ukrainskyi pedahohichnyi entsyklopedychnyi slovnyk*. [Ukrainian pedagogical encyclopedic dictionary]. Rivne, Ukraine : Volynski oberehy [in Ukrainian].
2. Густяков Н. А. Психология мотивации мышления. Харьков: ХГУ, 1993. 63 с.
Gustyakov, N. A. (1993). *Psikhologiya motivatsii myshleniya*. [The psychology of thinking motivation]. Kharkiv, Ukraine : KhGU [in Russian].
3. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы: учебное пособие. Санкт-Петербург: Питер, 2006. 512 с.
Ilin, Ye. P. (2006). *Motivatsiya i motivy* [Motivation and motives]: uchebnoe posobie [tutorial]. St. Petersburg, Russia : Piter [in Russian].
4. Кашапов М. М. Теория и практика решения педагогических ситуаций. Ярославль: Яросл. гос. ун-т, 1997. 100 с.
Kashapov, M. M. (1997). *Teoriya i praktika resheniya pedagogicheskikh situatsiy*. [Theory and practice of solving pedagogical situations]. Yaroslavl, Russia : Yarosl. gos. un-t [in Russian].
5. Петровская Л. А. Компетентность в общении. Социально психологический тренинг. Москва: Изд.-во Моск. ун-та, 1989. 216 с.
Petrovskaya, L. A. (1989). *Kompetentnost v obshchenii. Sotsialno psikhologicheskiiy trening*. [Competence in communication. Socio-psychological training]. Moscow, Russia : Izd.-vo Mosk. un-ta [in Russian].
6. Смородський В. І. Формування виконавських навичок гри на фортепіано в учнів дитячих музичних шкіл на засадах жанрового підходу: дис... на здобуття наукового ступеня кандидата пед. наук : спеціальність 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання. Київ, 2015. 227 с.
Smorodskiy, V. I. (2015). *Formuvannia vykonavskykh navychok hry na fortepiano v uchniv dytiachykh muzychnykh shkil na zasadakh zhanrovoho pidkhodu* [Formation of performing skills of playing the piano in students of children's music schools on the basis of a genre approach]. *Candidate's thesis*. Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].

Lysyuk S.

ORCID 0000-0001-8566-484X

Honored Worker of Culture of Ukraine,
Ph.D. in Art Studies,
Associate Professor of General and Specialized Piano,
A.V. Nezhdanova Odessa National Academy of Music
(Odessa, Ukraine) E-mail: svitlanalysyuk@gmail.com

Lysyuk Ye.

ORCID 0000 0002 1861 1868

Honored Worker of Culture of Ukraine,
Associate Professor of Special Piano,
A.V. Nezhdanova Odessa National Academy of Music
(Odessa, Ukraine) E-mail: lysiuk.evgeniy@gmail.com

SCIENTIFIC APPROACHES TO THE COMPONENTS OF PERFORMANCE SKILLS PLAYING PIANO STUDENTS OF CHILDREN'S MUSIC AND SPECIALIZED SCHOOLS

The article analyzes the scientific approaches of modern scientists who study the performance skills of piano students of children's music and specialized schools based on the application of an integrated approach. Components of performing skills of playing the piano should correspond to the features of educational instrumental activity of students of children's music and specialized schools: psychological, intellectual, cognitive, operational and technical. The study of the components of piano performance skills is based on educational instrumental activities. Performing skills of piano playing combine motor, mental, sensory, perceptual operations on a complex basis.

The purpose of the article is to analyse scientific approaches to the components of performance skills of piano students of children's music and specialized schools.

The methodology is based on the general principles and basic modern provisions of pedagogical science and reflects the relationship of methodological approaches to the study of scientific approaches of domestic and foreign scientists to the problem of forming performing skills of piano playing in children's music and specialized schools.

Scientific novelty: scientific approaches to the components of performing skills of piano playing of students of children's music and specialized schools are characterized.

Conclusions. 1. The process of formation of performing skills of playing the piano in students of children's music and specialized schools – educational activities in the process of piano training on the basis of the genre approach. 2. Formation of performance skills of piano playing by students of children's music and specialized schools is a necessary component of effective performance. 3. The formation of performing skills of playing the piano is impossible without a planned and systematic artistic practice. 4. The components of the process of formation of performing skills of playing the piano of students of children's music and specialized schools are motivational cognitive, operational training and creative and effective. 5. Motives provide positive emotional support to actualize the process of forming performance skills.

Key words: performing skills, piano playing, students, children's music and specialized schools, components of performing skills.

Стаття надійшла до редакції 27.10.2020 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор **С. В. Грищенко**